

ZASTOSOWANIE MEDIACJI I NEGOCJACJI W PROFILAKTYCE PRZEMOCY I PROMOCJI WSPÓŁDZIAŁANIA

dr hab. Hanna Przybyła-Basista
Uniwersytet Śląski

Wybrane tezy referatu

I. Definicja mediacji i negocjacji

Przez mediacje najczęściej rozumie się pośredniczenie w sporze mające na celu pomoc (dwóm lub więcej) stronom w osiągnięciu wspólnego porozumienia (Moore 1996; Pruitt, Kressel, 1985; Wall, Lynn, 1993). Mediator jest osobą niezaangażowaną bezpośrednio w spór, bezstronną, biegłą w warsztacie kierowania konfliktem lecz nie ingerującą w sam przedmiot umów. To strony mają podjąć wzajemne zobowiązania i być odpowiedzialne za ich dotrzymanie. Do zadań mediatora należy natomiast: ułatwianie komunikacji, pomoc w uświadamianiu praw każdej ze stron konfliktu, dostarczanie technik pomocnych podczas rozwiązywania sporu, formalne przewodniczenie sesjom, edukacja, eksploracja problemu, sprawdzanie realności propozycji, poszerzanie źródeł informacji, inicjowanie i kierowanie negocjacjami (Moore, 1996).

Natomiast negocjacje należy rozumieć jako dwustronny proces komunikowania się, którego celem jest osiągnięcie zgody w sytuacji, gdy niektóre interesy zaangażowanych stron są rozbieżne (Fisher, Ury, 1991).

Poszukiwanie porozumienia albo bezpośrednio przez zainteresowanych, albo dzięki pomocy osoby trzeciej jest wejściem w skomplikowany proces podejmowania trudnych decyzji, gdzie uwaga wszystkich zostaje skoncentrowana na przyszłości i na skutkach podejmowanych decyzji, pomimo skłonności do angażowania się w utarczki dotyczące przeszłości i minionych zdarzeń. Celem zarówno negocjacji, jak i mediacji jest osiągnięcie porozumienia, a więc podjęcie wspólnej decyzji w określonej sprawie oraz wzięcie za nią odpowiedzialności.

II. Programy mediacyjne i negocjacyjne realizowane za granicą

W niniejszym artykule przedmiotem szczegółowych zainteresowań będą umiejętności wynieszone z treningów mediacyjnych i negocjacyjnych jako czynniki chroniące jednostkę przed destrukcją w relacjach społecznych i pomocne w osiągnięciu współpracy. Umiejętności wyniesione z tego rodzaju treningów zwiększają szansę na skuteczne rozwiązywanie konfliktów międzyludzkich

i poszukiwanie satysfakcjonujących rozwiązań w sytuacjach trudnych interpersonalnie. Wydaje się, że posiadanie wspomnianych umiejętności może zabezpieczyć przed stosowaniem agresji (w tym przemocy fizycznej) jako sposobu rozwiązywania skomplikowanej sytuacji. Jak stwierdzają bowiem znani psychologowie społeczni E. Aronson, T.D. Wilson, R.M. Akert (1997), bez względu na to jaka jest geneza agresji, to do jej ujawnienia dochodzi w wyniku złożonych interakcji takich czynników, jak: wrodzone popędy, cechy sytuacji społecznej oraz opanowane sposoby kontroli zachowania.

Doświadczenia amerykańskie polegające na eksperymentalnym wprowadzeniu do niektórych szkół treningu w zakresie umiejętności komunikacyjnych, kontroli uczuć i strategii rozwiązywania konfliktów interpersonalnych pokazały, że programy te mogą przynieść wymierne efekty. W celu oceny skuteczności następowała, po określonym czasie wdrażania tych programów, ewaluacja uzyskanych rezultatów i wówczas okazywało się, że obserwowano mniej przemocy w klasach, mniej zawiesznień i usunięć za szkoły w grupie uczniów słabych, mniejszą liczbę uczniów sięgających po raz pierwszy po narkotyki oraz mniejszą przestępczość. Nastąpił nie tylko spadek negatywnych zjawisk wśród dzieci i młodzieży, ale pojawiły się również zjawiska pozytywne, takie jak: bardziej przyjazna atmosfera w klasie, większa chęć współdziałania, większa empatia, poprawa umiejętności komunikowania się, polepszenie wyników w nauce oraz bardziej pozytywne przywiązanie do rodziny i szkoły (Goleman, 1997).

Rezultaty te nie zostały osiągnięte w elitarnych, prywatnych szkołach (choć i takie dowody istnieją), lecz w szkołach publicznych, np. w Nowym Jorku, w tym w dzielnicy New Haven (gdzie procent kobiet zarażonych AIDS jest najwyższy w USA i często są to matki dzieci uczęszczających do szkoły). W szkołach tych wprowadzono programy, w ramach których z uczniami różnych klas (a więc na wszystkich poziomach wiekowych) prowadzi się lekcje samoświadomości z zakresu emocjonalności, umiejętności społecznych, zasad układania sobie stosunków z innymi i podejmowania decyzji (Goleman, 1997). Ciekawym pomysłem są też eksperymenty profilaktyczne ukierunkowane na grupę ryzyka, które D. Goleman (1997, s. 368-369) nazywa „szkołą dla łobuzów”, a w których również uczy się panowania nad złością oraz rozwiązywania konfliktów.

Jednym z interesujących programów kształcenia emocjonalnego i społecznego jest „Program twórczego rozwiązywania konfliktów” opracowany przez Lindę Lantieri i realizowany w setkach szkół publicznych w Nowym Jorku oraz na terenie całych Stanów Zjednoczonych. Został on przygotowany jako odpowiedź na konkretne problemy życia codziennego szkoły, a mianowicie przemoc. W programie uczniowie biorą udział przez cały rok szkolny, a czas poświęca się m.in. na

rozpoznawanie własnych emocji, rozwijanie empatii, panowanie nad impulsami, kontrolowanie złości i gniewu, obronę swoich praw bez uciekania się do przemocy (Goleman, 1997). Program ten zatem składa się z elementów treningu asertywności, wrażliwości, negocjacji itp.

Jest to program o charakterze uniwersalnym, obejmujący wszystkie dzieci nie tylko w danej klasie, ale i całej szkole. Twórcy programu zadbali o to, by rozszerzyć go poza granice klasy i objąć nimi również plac zabaw szkolnych, korytarze, stołówkę, gdzie zdarza się wiele nieporozumień. W tym celu niektórych uczniów ze starszych klas szkoły podstawowej przygotowuje się do pełnienia roli mediatorów.

„Mediatorzy z boiska szkolnego” – jak ich nazywa D. Goleman (1997, s. 426) – pomagają kolegom unikać bójk, radzić sobie ze znie wagami, wybuchami kłótni i złością, doprowadzając do zgody. W trakcie szkolenia z zakresu mediacji uczą się podstawowych zasad zachowywania bezstronności w sporze oraz sposobów zażegnania awantur. Poznają techniki aktywnego słuchania, by potem móc wykorzystywać ją w praktyce. Mediator siada ze skłóconymi stronami, prosząc, by każdy z uczestników sporu wysłuchał drugiego, nie przerywając mu ani nie obrażając go. Kiedy uda mu się doprowadzić do uspokojenia stron i przedstawienia swoich stanowisk, mediator prosi każdego z kolegów, aby własnymi słowami opisał, co powiedział drugi, tak aby było jasne, że obaj się wysłuchali. Potem następuje poszukiwanie rozwiązania satysfakcjonującego obie strony. Co ciekawe, postępowanie mediacyjne kończy się spisaniem na piśmie ugody podpisanej przez dotychczasowych przeciwników (Goleman, 1997, s. 426).

M. Deutsch (1996) również opisuje programy mediacyjne, jakie wprowadzono w niektórych szkołach na terenie USA, w których uczniowie (zarówno dziesięciolatki, jak i ze szkoły średniej) oraz nauczyciele przechodzą 20-30 godzinny trening w zakresie zasad konstruktywnego rozwiązywania konfliktów i reguł mediacyjnych. Badacz ten donosi o spadku liczby przypadków przemocy w szkołach, chociaż przyznaje równocześnie, że liczba systematycznych badań ewaluacyjnych dotyczących skuteczności tych programów jest ciągle jeszcze niewystarczająca. Tym niemniej zebrane do tej pory dane pochodzące z badań oraz obserwacje osób wdrażających są na tyle obiecujące, że warto rozważać rozpropagowanie tych idei. Zdarzają się bowiem na tyle trudne konflikty, w których zaangażowane strony, często mocno zacierzwione, nie są w stanie samodzielnie rozwiązać bez pomocy strony trzeciej, tj. mediatora. Na terenie szkoły w konflikty te mogą być uwikłani sami uczniowie, uczniowie i nauczyciele, rodzice i nauczyciele, a także nauczyciele i administracja szkolna. Doświadczenie mediacyjne, które posiadają pewni uczniowie czy nauczyciele, może więc pomóc załatwić problem na wczesnym etapie, kiedy spierające się

strony nie zdołały jeszcze zaostriżyć strategii rywalizacyjnych, prowadzących często do ujawnienia złości, agresji, a czasem nawet przemocy.

Opisywane przez M. Deutscha (1996) programy promują wartości, postawy i wiedzę sprzyjające rozwijaniu konstruktywnych relacji międzyludzkich na podstawie nabycia umiejętności współpracy we wspólnym uczeniu się, treningu rozwiązywania konfliktów. Konstruktywne, skuteczne rozwiązywanie konfliktów oparte na zasadach współpracy ma przeciwdziałać starym destrukcyjnym, nawykowym reakcjom prowadzącym do zmagania typu „zwyciężyć – przegrać”. Niezależnie od różnic, omawiane negocjacyjne i mediacyjne programy treningowe zawierają pewne wspólne elementy. Wśród nich są m.in. następujące zasady: „Bądź świadom przyczyn i skutków przemocy oraz alternatyw wobec przemocy, nawet gdy jesteś bardzo zły”; „Stawiaj czoła konfliktom zamiast ich unikać”; „Rozwijaj umiejętności radzenia sobie w trudnych konfliktach, aby nie okazać się bezradnym w konfrontacji z silniejszymi od siebie osobami, które nie chcą angażować się w konstruktywne rozwiązywanie konfliktu, oraz tymi, które stosują nieuczciwe chwyt”; „Poznaj samego siebie i typowe dla siebie reakcje na rozmaite sytuacje konfliktowe” (Deutsch, 1996, s. 10-15).

D. Johnson i R. Johnson z Univeristy of Minnesota (1987, za: Deutsch, 1996) stwierdzają, że nauczyciele – niezależnie od wykładanego przedmiotu – mogą stymulować i wspierać proces uczenia się rozwiązywania konfliktów w drodze negocjacji, wykorzystując pojawiające się w grupie klasowej kontrowersje wymagające osiągnięcia porozumienia bądź organizując celowo takie sytuacje na potrzeby treningowe.

W wielu opisywanych programach profilaktycznych z zakresu edukacji emocjonalnej i społecznej dzieci zwracają szczególną uwagę na trzy fakty. Otóż, po pierwsze – programami tymi objęte są wszystkie dzieci ze szkoły, po drugie – nauczanie tychże umiejętności najczęściej odbywa się przy okazji normalnych lekcji szkolnych, po trzecie – edukację prowadzą zwykli nauczyciele, choć oczywiście po uprzednim kilkutygodniowym przeszkoleniu (Goleman, 1997). Zasady te wydają się szczególnie ważne z punktu widzenia prewencji przemocy, gdyż są gwarancją systematycznego kształcenia, a nie okazjonalnego czy akcyjnego, które może być udziałem specjalistów, takich jak np. psychologów czy pedagogów szkolni. Ci ostatni powinni być raczej konsultantami pomagającymi nauczycielom w ich pracy lub interweniującymi w szczególnych przypadkach.

Psychologów czy pedagogów szkolni nie mogą się podejmować wprowadzania zasadniczych i skutecznych zmian w profilaktyce zagrożeń, gdyż ich działania siłą rzeczy mogą być ograniczone

jedynie do krótkoterminowych zajęć edukacyjnych o charakterze warsztatowym dla pewnej, wybranej liczby uczniów. Jak stwierdza Deutsch (1996, s. 17): „[...] sam prosty kurs czy warsztat nie wystarcza do uzyskania trwałych efektów. Uczniowie muszą mieć wiele okazji do ćwiczenia nabytych umiejętności rozwiązywania konfliktów w atmosferze wsparcia.” A zatem w skuteczne programy profilaktyczne, zwłaszcza o charakterze uniwersalnym, powinna być zaangażowana cała społeczność szkolna, tj. sami uczniowie oraz nauczyciele, psychologom zaś i pedagogom pozostawiając zadanie przygotowania ich do tego (opracowanie programów edukacyjnych, przeprowadzenie treningów negocjacyjnych i mediacyjnych dla wybranej grupy osób, np. uczniów-liderów, ochotników spośród uczniów i nauczycieli, udzielanie wsparcia i konsultacji). Do zadań psychologów i pedagogów ponadto powinno należeć prowadzenie programów profilaktycznych, ukierunkowanych na określoną grupę ryzyka (np. dla dzieci, szczególnie w wieku 10-12 lat, wykazujących częste oznaki zachowań agresywnych).

Programy mediacji rówieśniczych przygotowujące uczniów do pełnienia roli neutralnej trzeciej strony, która interweniuje i pomaga swoim kolegom w kierowaniu i rozwiązywaniu konfliktu są na świecie promowane od wielu lat. Badania ewaluacyjne wskazują na dobre rezultaty po ich wprowadzeniu do szkół. Autorzy przytaczają dane świadczące o skuteczności takich programów – wskaźnik zawartych porozumień wynosił 93%, przy czym 88% uczestników było usatysfakcjonowanych z powodu osiągnięcia porozumień w drodze mediacji (Burrell, Zirbel, Allen, 2003). Dokonując przeglądu wielu wyników badań ewaluacyjnych Burrell, Zirbel, Allen (2003) stwierdzają, że typowy trening mediacyjny trwa średnio 15 godzin i obejmuje kształcenie w zakresie konfliktu interpersonalnego, aktywnego słuchania, parafrazowania, przeformułowania, zaś główną metodą kształcenia są metody aktywnego uczenia przede wszystkim z wykorzystaniem tzw. „odgrywania ról”. Uczestnicy programu, po przyswojeniu podstawowych umiejętności mediacyjnych, mają za zadanie nauczyć się zachęcać swoich rówieśników do zagłębiania się w problemy, które doprowadziły do różnicy zdań oraz propagować rozwiązywanie ich na zasadzie współpracy. Podstawowym celem interwencji rówieśniczych jest generowanie porozumień akceptujących obie skonfliktowane strony oraz rozwijanie strategii radzenia sobie w podobny sposób w przyszłości (Burrell, Zirbel, Allen, 2003).

III. Programy skutecznego rozwiązywania konfliktów realizowane w kraju

Programy edukacyjne wiążące się z profilaktyką uzależnień, przeciwdziałaniem przemocy czy nastawione na ogólny rozwój osobowości uczniów zawierają z reguły elementy treningu nastawionego na rozwój umiejętności konstruktywnego rozwiązywania sytuacji konfliktowych

(Hamer, 2003). Takie programy „z elementami negocjacji” są realizowane od wielu lat przez pedagogów i psychologów w szkole oraz w różnego rodzaju placówkach opiekuńczo – terapeutycznych (Przybyła-Basista, 2000).

Od kilku lat jednakże, coraz częściej są wprowadzane przez poszczególnych psychologów i pedagogów autorskie programy wprost nakierowane na edukację w zakresie negocjacji rówieśniczych oraz mediacji rówieśniczych (Hauk, 2002). O pozytywnych przykładach wprowadzania do niektórych szkół programów nauki mediacji, w trakcie których uczniowie oraz nauczyciele uczyli się bycia mediatorami w konfliktach, donosi H. Rylke (1996). W 2002 roku Polskie Centrum Mediacji, jedno ze stowarzyszeń w Polsce promujących ideę mediacji, dzięki pomocy otrzymanej od Rzecznika Praw Dziecka, Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu, Fundacji im. Stefana Batorego i UNICEF-u przeprowadziło w 12 szkołach na terenie całego kraju pilotażowy Konkurs „Rozwiązuję spory bez przemocy i co wiem o sprawiedliwości naprawczej w Polsce”. Okazało się, że zainteresowanie tym tematem było duże. Z tego względu w latach 2003/2004 Polskie Centrum Mediacji przeprowadziło programy profilaktyczno-edukacyjne a następnie Konkurs w 26 gimnazjach na terenie kraju. Programy były nastawione na kształcenie młodzieży w kierunku zmiany postaw wobec konfliktu i uczenie umiejętności komunikowania się bez przemocy z wykorzystaniem mediacji. Zajęcia warsztatowe dla uczniów trwały 5 godzin i prowadzono je aktywnymi metodami uczenia. W programie uczestniczyli też nauczyciele w wymiarze 3 godzin oraz rodzice w wymiarze 1 godziny (Grudziecka, Klimaszewska, 2004).

Przedsięwzięcia takie jak te mają na celu zbliżenie środowiska dzieci i młodzieży do idei angażowania się w pomoc innym przy rozwiązywaniu konfliktów akcentując zalety tego typu interwencji. W ostatnich latach, wielu praktyków wykazuje zainteresowanie uczeniem się budowania programów treningowych w zakresie mediacji rówieśniczych i w odpowiedzi na to zaczęła pojawiać się oferta szkoleniowa.

W ramach seminariów na studiach podyplomowych Psychokorekcji Zaburzeń Zachowania Dzieci i Młodzieży Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach są budowane programy edukacyjne dla dzieci i młodzieży i podejmowane badania ewaluacyjne nad efektywnością tych programów w zakresie kształcenia umiejętności mediacyjnych bądź negocjacyjnych. Badania te są prowadzone od blisko dziesięciu lat. Uczestnicy seminarium dyplomowego pod kierunkiem dr hab. Hanny Przybyły-Basisty opracowują: autorskie programy negocjacyjne lub mediacyjne dla dzieci i młodzieży oraz narzędzia pomiaru nastawione na uzyskanie wyników o skuteczności podjętych oddziaływań. Realizacja programu obejmuje zarówno

zadania badawcze, jak i praktyczne polegające na przeprowadzeniu programów w placówkach edukacyjnych i terapeutycznych dla dzieci i młodzieży. Program jest realizowany w kilku etapach:

1. Przygotowanie autorskiego programu edukacyjnego kształcącego umiejętności negocjacyjne lub mediacyjne (opracowanie szczegółowych scenariuszy z uzasadnieniem wyboru określonych treści edukacyjnych, ćwiczeń praktycznych, gier i zabaw).
2. Przygotowanie narzędzi pomiaru pozwalających na ocenę skuteczności przeprowadzonego treningu (pomiar jest wykonywany dwukrotnie – przed rozpoczęciem programu „pre-test” i po zakończeniu programu „post-test”).
3. Przygotowanie grupy eksperymentalnej, w której będą prowadzone oddziaływania edukacyjne tzn. będzie przeprowadzony trening umiejętności mediacyjnych lub negocjacyjnych.
4. Przeprowadzenie pomiaru przed rozpoczęciem programu edukacyjnego („pre-test” w grupie eksperymentalnej oraz kontrolnej).
5. Przeprowadzenie programu edukacyjnego – mediacyjnego lub negocjacyjnego (średnio program obejmuje 11-14 spotkań).
6. Przeprowadzenie pomiaru po zakończeniu programu edukacyjnego („post-test” w grupie eksperymentalnej oraz kontrolnej).
7. Analiza, opracowanie i interpretacja wyników.

Nagromadzone przez ostatnie dziesięć lat doświadczenia w zakresie oceny skuteczności programów kształcących umiejętności mediacyjne i negocjacyjne wyraźnie wskazują na wzrost świadomości dzieci i młodzieży w odniesieniu do poszukiwania stylu nastawionego na współpracę, a rezygnacji ze stylu rywalizacyjnego, który prowadzić może do agresji słownej, czy stosowania przemocy fizycznej. I co ważniejsze, dzieci i młodzież uczestnicząca w treningach mediacyjnych cechował dość duży entuzjazm wobec chęci niesienia pomocy skłóconym rówieśnikom. W niektórych szkołach efektem końcowym, już po zakończeniu treningu mediacyjnego, było założenie klubu młodych mediatorów na terenie placówki szkolnej. Zadaniem takiego klubu była kontynuacja wprowadzania w życie idei mediacji rówieśniczych przez młodzież uczestniczącą wcześniej w programie treningowym.

IV. Podsumowanie

Podsumowując rozważania, należy z zadowoleniem przyjąć fakt, że choć powoli, to jednak systematycznie narasta zainteresowanie wśród psychologów i pedagogów stosowaniem w praktyce

programów edukacyjnych nastawionych na uczenie dzieci i młodzieży negocjacji i mediacji. Programy te można traktować zarówno jako profilaktykę przemocy, jak i promowanie satysfakcjonujących sposobów układania sobie relacji z rówieśnikami opartych na relacji współdziałania, nie zaś współzawodniczenia. Szczególnie ważne jest tu rosnące zainteresowanie wprowadzaniem do praktyki oświatowej programów mediacyjnych, gdyż odzwierciedla to tendencję obserwowaną w ciągu minionych dziesięciu lat na świecie.

Bibliografia

- Aronson E., Wilson T.D., Akert R.M., 1997: *Psychologia społeczna. Serce i umysł*. Poznań, Wydawnictwo Zysk i S-ka.
- Burrell N.A., Zirbel C.S, Allen M., 2003: Evaluating peer mediation outcomes in educational settings: A meta-analytic review. *Conflict Resolution Quarterly*, vol. 21, no. 1, 7-26.
- Deutsch M., 1996: Wychowanie dla pokoju. „*Nowiny Psychologiczne*”, nr 4, s. 5-21.
- Fisher R., Ury, W., 1991: *Dochodząc do „tak”. Negocjowanie bez poddawania się*. Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Goleman D., 1997: *Inteligencja emocjonalna*. Poznań, Media Rodzina of Poznań.
- Grudziecka M., Klimaszewska J., 2004: Program profilaktyczno-edukacyjny: „Wiedza o rozwiązywaniu sporów bez przemocy” i Konkurs: „Rozwiązuję spory bez przemocy, czyli co wiem o sprawiedliwości naprawczej”. W: *Rozwiązywanie Sporów Bez Przemocy*. Warszawa: Wydawnictwo Polskiego Centrum Mediacji.
- Hamer H., 2003: *Rozwój umiejętności społecznych: Jak skuteczniej dyskutować i współpracować*. Warszawa: Wydawnictwo VEDA.
- Hauk D., 2002: *Łagodzenie konfliktów w szkole i w pracy z młodzieżą. Poradnik do treningu mediacji*. Kielce: Wydawnictwo „JEDNOŚĆ”.
- Moore Ch.W., 1996: *The mediation process. Practical strategies for resolving conflict*. Jossey-Bass Publishers. San Francisco.
- Pruitt D.G., Kressel K., 1985: The mediation of social conflict: An introduction. "*Journal of Social Issues*", Vol. 41, No 2, pp. 1-10.
- Przybyła H., Skwara A., 1998: Kształcenie umiejętności twórczego rozwiązywania konfliktów jako forma oddziaływań profilaktycznych wobec przemocy w środowisku młodzieży szkolnej. W: Papież J., Płukanis A., (red.) *Przemoc dzieci i młodzieży w perspektywie polskiej transformacji ustrojowej*. Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Przybyła-Basista, H., 2000: Rola mediacji i negocjacji w profilaktyce przemocy. W: J.M. Stanik (red.), *Psychologia. Badania i Aplikacje*. T.III. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 49-65.
- Rylke H., 1996: Kontrakt i porozumiewanie się nauczycieli z uczniami: zawieranie umów. [w:] Ostrowska K., Tatarowicz J., (red). *Zanim w szkole będzie źle ... Profilaktyka zagrożeń*. Warszawa, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej.
- Wall J.A. Jr., Lynn A., 1993: Mediation. A current review. "*Journal of Conflict Resolution*", Vol. 37, No. 1, pp. 160-194.

Nota o autorze. Dr hab. Hanna Przybyła-Basista jest psychologiem, pracownikiem Katedry Psychologii Klinicznej i Sądowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jej zainteresowania problematyką mediacji mają potrójny rodowód: badawczy, praktyczny oraz edukacyjny. Z jednej strony wynikają z wieloletniej pracy naukowej autorki w dziedzinie mediacji rodzinnych, z drugiej zaś – mają swoją genezę we własnych doświadczeniach zawodowych jako psychologa praktyka, terapeuty, mediatora rodzinnego. I wreszcie z trzeciej strony – są owocem wieloletniej praktyki edukacyjnej w dziedzinie rozwijania programów treningowych w zakresie kształcenia umiejętności negocjacyjnych i mediacyjnych w grupie dzieci i młodzieży. Autorka od lat dziewięćdziesiątych konsekwentnie zbiera doświadczenia pozwalające na rozwijanie i doskonalenie praktyki mediatora rodzinnego. Jest członkiem *World Mediation Forum*, członkiem Komitetu Standardów Europejskiego Forum Mediacji Rodzinnych (*European Forum for Training and Research in Family Mediation*) oraz reprezentuje Polskę w tym Forum. Jest członkiem założycielem Stowarzyszenia Mediatorów Rodzinnych w Polsce oraz członkiem Komitetu Standardów i Certyfikacji tego Stowarzyszenia. Jest też autorką licznych publikacji z zakresu mediacji rodzinnych oraz rówieśniczych. Prowadzi również szkolenia i superwizje. Rozwijając mediacje rodzinne współpracowała przez szereg lat z Ministerstwem Sprawiedliwości. Prowadzi Centrum Mediacji Rodzinnych i Psychoterapii w Katowicach (www.mediacje-rodzina.pl) i kieruje programem szkoleń warsztatowych z zakresu mediacji rodzinnych organizowanych przez Centrum. Program tych szkoleń posiada akredytację *European Forum for Training and Research in Family Mediation* spełniając określone wymagania. Na jesieni 2008 r. planowane jest uruchomienie warsztatów szkoleniowych z zakresu umiejętności prowadzenia treningów mediacyjnych i negocjacyjnych dla dzieci i młodzieży.

Kontakt: tel. 0-602-15-15-08 lub Centrum Mediacji Rodzinnych i Psychoterapii (www.mediacje-rodzina.pl); tel. 0-604-111-527; email: info@mediacje-rodzina.pl